

В.С. ЛЕНЬ*

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

В.В. ГЛИВЕНКО**

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

Довгострокові дебіторська заборгованість та зобов'язання в обліку та звітності

Метою статті є розкриття видів довгострокових боргових зобов'язань, які підлягають оцінці на дату балансу за теперішньою вартістю, обґрунтування порядку розрахунку теперішньої вартості та відображення дисконтних різниць в обліку. Розглянуто вимоги національних стандартів бухгалтерського обліку щодо відображення в обліку та звітності довгострокових дебіторської заборгованості та зобов'язань. Розкрито методи обрання ставок відсотка та порядок розрахунку їх теперішньої вартості на дату балансу. Доведено, що з огляду на національні стандарти бухгалтерського обліку існує невизначеність та багатоваріантність щодо ставок дисконтування, порядку розрахунку теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань та розподілу дисконтних різниць. У зв'язку з цим рішення про застосування ставок відсотка та порядок розрахунку теперішньої вартості приймаються суб'єктами бухгалтерського обліку самостійно на основі професійного судження бухгалтера. Доведено, що розрахунок теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань доцільно проводити на першу звітну дату балансу після їх виникнення з застосуванням квартального періоду. Обґрунтовано, що при переведенні довгострокових боргових зобов'язань у поточні одночасно мають бути списані дисконтні різниці. Дисконтні різниці повинні обліковуватись на рахунках інших доходів та витрат. Також наведено приклад розрахунку теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань та бухгалтерські проведення до нього. Визначено, що відображення в обліку та звітності теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань, які виникли у зв'язку з придбанням активів, не впливає на їх первісну та подальшу оцінку. Запропоновано на держаному рівні розробити та затвердити Методичні рекомендації щодо визначення теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань, які підлягають дисконтуванню, та розподілу дисконтних різниць між звітними періодами.

Ключові слова: бухгалтерський облік, довгострокова дебіторська заборгованість, довгострокові зобов'язання, теперішня вартість, ставка на капітал, розрахунок теперішньої вартості.

DOI [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3\(89\)-30-40](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2020-3(89)-30-40)

V.S. LEN

Chernihiv Polytechnic National University, Chernihiv, Ukraine

V.V. GLIVENKO

Chernihiv Polytechnic National University, Chernihiv, Ukraine

Long-Term Receivables and Liabilities in Accounting and Reporting

The purpose of the article is to disclose the types of long-term debt liabilities, which need to be evaluated at the balance sheet date at their present value, to substantiate the procedure for calculating the present value and reflecting of accounting differences in accounting system. The requirements of national accounting standards regarding the display of long-term receivables and liabilities in accounting and reporting are discussed in the article. The methods of selecting the interest rates and the procedure of calculating their present value are described. It is proved that considering the national accounting standards there is uncertainty and multivariation concerning discount rates and the procedure of calculating the present value of long-term liabilities and distribution of discount variances. Due to this

* **Лень Василь Степанович**, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Національного університету «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів), кандидат економічних наук, професор. ORCID 0000-0003-1777-2886

** **Гливленко Валентина Василівна**, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Національного університету «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів), кандидат економічних наук, доцент. ORCID 0000-0002-4590-3567

fact, the decision on the application of discount rates and the procedure of calculating the present value are made by accounting entities on their own based on the professional judgment of an accountant. It is proved that it is advisable to calculate the present value of long-term liabilities on the first balance sheet date after their occurrence using a quarterly period. It is argued that during the transferring long-term liabilities to current ones, discount variances should be written off at the same time. It is concluded that the discount variances should be accounted with applying the accounts of other income and expenses. An example of calculating the present value of long-term liabilities and accounting entries to it are also given. It is determined that the reflection of the present value of long-term liabilities in the accounting and reporting, that arose in connection with the acquisition of assets, does not affect their initial and further assessment. It is proposed to form and approve at the state level the Guidelines for determining the present value of long-term liabilities, that are to be discounted, and the distribution of discount variances between reporting periods.

Keywords: accounting, long-term receivables, long-term liabilities, present value, capital rate, calculation of present value.

Постановка проблеми. В результаті діяльності у підприємств виникають різні зобов'язання, проте, у бухгалтерському обліку відображаються ті боргові зобов'язання, в які включена частина майна та оборотного капіталу підприємства. Основними видами боргових зобов'язань є дебіторська та кредиторська заборгованість.

Розміри дебіторської і кредиторської заборгованості та їх співвідношення суттєво впливають на фінансовий стан підприємства, а також на прийняття рішень та/або оцінку зовнішніми користувачами фінансової звітності. Так, значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською свідчить про відволікання засобів з обороту у великому обсязі й може призвести до банкрутства підприємства внаслідок неможливості сплатити борги кредиторам. Перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може привести до неплатоспроможності підприємства.

Зважаючи на останні зміни, внесені до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» [2] та 11 «Зобов'язання» [3], дослідження проблем оцінки та відображення в обліку довгострокових боргових зобов'язань є актуальним як в теоретичному, так і в прикладному аспектах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми обліку довгострокових боргових зобов'язань розкривали у своїх працях багато дослідників, зокрема: Н. Адамович, С.Д. Батехіна, Ф.Ф. Бутинець, К.В. Безверхий, С.Л. Береза, І.А. Бланк, Н.О. Власова, Т.С. Гайдучок, С.Ф. Голов, Т.В. Давидок, Є.В. Дубровська, І.В. Жолнер,

Н.М. Журавльова, В.П. Завгородній, Н.Н. Илишева, Г.Г. Кірейцев, С.А. Кузнецова, О.Г. Лищенко, Ж. Рішар, І.Б. Садовська, В.В. Сопко, Е.С. Хендріксен та інші. Ними внесено значний вклад у теоретичне обґрунтування оцінки та відображення в обліку довгострокових боргових зобов'язань.

Незважаючи на значний вклад попередників у теорію та практику відображення в обліку довгострокових боргових зобов'язань, зміни у національних та міжнародних стандартах бухгалтерського обліку потребують уточнення ряду позицій, зокрема щодо: видів боргових зобов'язань, які підлягають оцінці на дату балансу за теперішньою вартістю; обрання формули для її розрахунку; обрання розміру ставки відсотка; розподілу дисконтних різниць між обліковими періодами; обрання рахунків для їх відображення.

Метою статті є розкриття видів довгострокових боргових зобов'язань, які підлягають оцінці на дату балансу за теперішньою вартістю, обґрунтування порядку розрахунку теперішньої вартості, та відображення дисконтних різниць в обліку.

Вклад основного матеріалу. Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» від 16.09.2019 р.№ 379 внесено зміни до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та 11 «Зобов'язання», що стосуються зміни облікової політики щодо довгострокових боргових зобов'язань. Порівняння вимог до їх відображення обліку та звітності до змін та після змін наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Вимоги до відображення довгострокових боргових зобов'язань на дату балансу за П(С)БО

Назва П(С)БО	Порядок відображення на дату балансу	
	До змін	Станом на 31.12.2019 року
П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»	Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються проценти, відображається в балансі за їхньою теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення.	Довгострокова дебіторська заборгованість відображається в балансі за її теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення.
П(С)БО 11 «Зобов'язання»	Довгострокові зобов'язання, на які нараховуються відсотки, відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від умов та виду зобов'язання.	Довгострокові зобов'язання відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від умов та виду зобов'язання.

Джерело: складено авторами на основі [2, 3].

Отже, якщо раніше вся довгострокова дебіторська та кредиторська заборгованість (крім тієї, на яку нараховуються відсотки) відображалась в обліку за недисконтованою сумою грошових коштів або їх еквівалентів, то з дати балансу на 31.12.2019 р. довгострокові боргові зобов'язання юридичних та фізичних осіб (за виключеннями, передбаченими іншими П(С)БО) – за теперішньою (дисконтованою) вартістю.

Довгострокова дебіторська заборгованість.
Згідно з П(С)БО 10 довгострокова дебіторська

заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу [2]. Перелік видів довгострокової дебіторської заборгованості у П(С)БО 10 не наведено. Згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [4] склад довгострокової дебіторської заборгованості наведено на рис. 1.

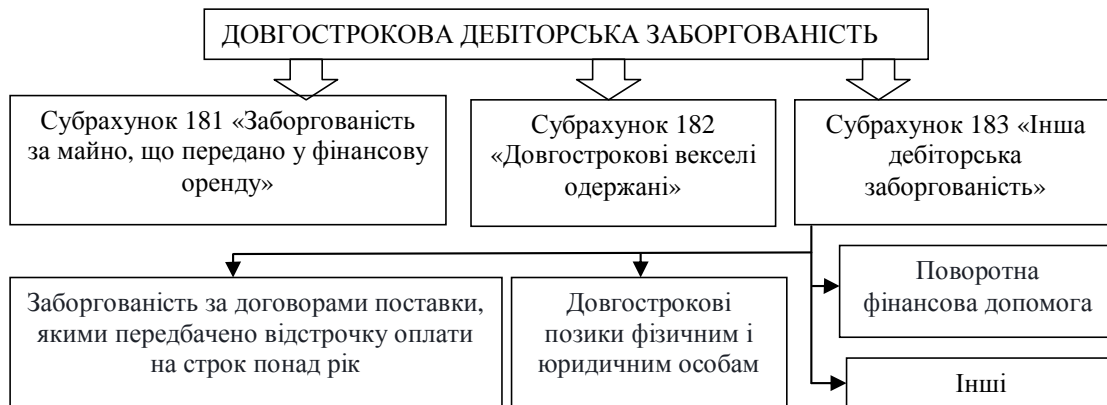

Рис. 1. Структура довгострокової дебіторської заборгованості

Джерело: складено авторами.

До складу «Інші» можна віднести відстрочені податкові активи (рахунок 17), відстрочену на строк понад рік довгострокову дебіторську заборгованість за фінансовими інвестиціями, відстрочку понад рік зі сплати дивідендів.

Розглянемо, яку довгострокову дебіторську заборгованість слід відображати на дату балансу за теперішньою вартістю. Згідно з п. 5 П(С)БО 14 «Оренда» «орендар відображає в бухгалтерському обліку одержаний у фінансову оренду об'єкт одночасно як актив і зобов'язання за найменшою на початок строку оренди оцінкою: справедливою вартістю активу або теперішньою вартістю суми мінімальних орендних платежів» [5]. Отже, боргові зобов'язання за фінансовою орендою не підпадають під дію П(С)БО 10 та 11.

Заборгованість за довгостроковими векселями одержаними на дату балансу однозначно має відображатися за теперішньою вартістю. Однак, якщо підприємство вирішило такий вексель продати, то він втрачає свою довгостроковість і класифікується як фінансовий актив, призначений для перепродажу, який згідно з п. 30 П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [6], який на кожен після визнання дату балансу має оцінюватись за справедливою вартістю.

Довгострокова дебіторська заборгованість за авансами виданими, якими передбачено відстрочку поставки на строк понад 12 місяців з дати їх видачі, на наш погляд, відображенню на дату балансу за теперішньою вартістю не підлягає, що обґрунтовується визначенням теперішньої вартості у П(С)БО 11 як дисконтованої суми майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного

відшкодування), яка, як очікується, буде потрібна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства [3]. Отже, якщо підприємство вже сплатило кошти, то і майбутніх платежів не буде. До того ж, у п. 2.28 Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності [7] вказано, що у статті «Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами» відображається сума авансів, наданих іншим підприємствам у рахунок наступних платежів. При цьому строк платежу не вказаний. З цих же причин не підлягає дисконтуванню й заборгованість за бартерним контрактом із зустрічною поставкою понад 12 місяців.

Довгострокові позики фізичним і юридичним особам та довгострокова поворотна допомога безумовно мають відображатись на дату балансу за теперішньою вартістю. Проте, якщо у договорах позики або про надання поворотної фінансової допомоги терміни повернення не вказані, або вказано на погашення на вимогу, то, на нашу думку така заборгованість класифікуватись як довгострокова не може.

До складу довгострокової дебіторської заборгованості належать також відстрочені податкові активи (рахунок 17), якщо їх погашення очікується у строк понад рік. Проте, їх відображення в обліку та звітності регламентується П(С)БО 17 «Податки на прибуток», а тому потреба в дисконтуванні відпадає.

На практиці бувають випадки, коли погашення фінансових інвестицій на основі додаткових угод чи рішень уряду відкладається на строк понад рік. У цьому разі фінансові інвестиції перекласифікують у довгострокову дебіторську

заборгованість. У підприємства в такому випадку є два варіанти дій: чекати погашення заборгованості або їх перепродати. У першому випадку відображення сум за теперішньою вартістю обов'язкове, у другому – така заборгованість стає фінансовим активом, утримуваним для перепродажу.

Довгострокові зобов'язання. З тексту П(С)БО 11 до довгострокових зобов'язань належать ті, які будуть погашені у терміни, що перевищують операційний цикл підприємства або повинні бути погашені після дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу. Склад довгострокових зобов'язань згідно з П(С)БО 11 та Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій наведено на рис. 2.

З урахуванням вимог П(С)БО 11 повністю підлягають відображенню на дату балансу за теперішньою вартістю довгострокові кредити банків (субрахунки 501-504). З групи інших довгострокових зобов'язань, довгострокові зобов'язання за облигаціями, згідно з П(С)БО 13 «Фінансові інвестиції» [8], відображаються на дату балансу за амортизованою собівартістю, а довгострокові зобов'язання з фінансової оренди відображають згідно з П(С)БО 14 «Оренда». Слід також зазначити, що згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [9] не є складовою доходів позики від власників, а тому вони відображаються в обліку через рахунки власного капіталу (субрахунок 425 «Інший додатковий капітал»), а не рахунки дебіторської чи кредиторської заборгованості. У зв'язку з цим позики від власників не підлягають відображенню в обліку та звітності за теперішньою вартістю.

Довгострокові зобов'язання з оренди цілісних майнових комплексів не підпадають під дію П(С)БО 14, а тому на дату балансу повинні відображатись за теперішньою вартістю. Відстрочені податкові зобов'язання мають відображатись в обліку згідно з П(С)БО 17 «Податки на прибуток» [10], в п. 11 якого вказано, що сума зобов'язання або дебіторської заборгованості з податку на прибуток за поточний та попередній періоди визначається відповідно до податкового законодавства.

З довгострокових зобов'язань, які обліковуються на рахунку 55 «Інші довгострокові зобов'язання», перелічені в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, довгострокові зобов'язання (відстрочена відповідно до законодавства заборгованість з податків, зборів (обов'язкових платежів), фінансова допомога на зворотній основі) повинні відображатись на дату балансу за теперішньою вартістю.

На наш погляд, не підлягають дисконтуванню позики без строку повернення, або до запитання. У цьому разі немає гарантії, що вимога до повернення не буде пред'явлена кредитором протягом наступних 12 місяців. Крім того, за такими позиками ніколи не мине строк давнини, що забезпечує кредиторі їх повернення

у майбутньому на вимогу протягом 30 днів згідно зі статтею 1049 Господарського кодексу України [11].

Забезпечення визнаються як зобов'язання, якщо їх можна достовірно оцінити оскільки вони є існуючим зобов'язанням і ймовірно, що їх погашення вимагатиме вибуття ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди. З переліку забезпечень, наведених в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій до довгострокових можуть входити повністю або частково, які обліковують на субрахунках 472 «Додаткове пенсійне забезпечення», 473 «Забезпечення гарантійних зобов'язань», 474 «Забезпечення інших витрат і платежів», 478 «Забезпечення відновлення земельних ділянок».

Розрахунки теперішньої вартості. Конкретний порядок визначення теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань у П(С)БО 10 та 11 не розкрито. У загальному випадку при визначенні теперішньої вартості використовують загальновизнану формулу 1, яку пропонує використовувати також Державна фіскальна служба України [12].

$$PV = FV : (1 + r)^N, (1)$$

де PV (анг. – *Present Value*) – теперішня (дисконтована) вартість грошей (дисконтована сума майбутніх платежів);

FV (анг. *Future Value*) – сума яка буде повернута через деякий період (початкова сума плюс плата за користування нею);

r – ставка на капітал – плата за користування засобами (коефіцієнт який визначається у відсотках та показує відношення приросту початкової суми до базової величини, за яку має бути вибрана поточна (PV) або майбутня (FV) вартість грошей).

N – кількість періодів дисконтування.

Вважаємо, що формула не дозволяє завжди адекватно оцінити теперішню вартість боргових зобов'язань, адже вона не враховує ряд факторів, зокрема ризики та інфляцію. Питання включення до формули фактора інфляції нами вже розглядалось раніше [13]. Також у додатку 1 до П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів» [14] наведено приклад визначення суми очікуваного відшкодування активу та втрат від зменшення його корисності, де для розрахунку теперішньої вартості грошових потоків від використання активів у коефіцієнт дисконтування включають ставку дисконтування скориговану на прогнозний рівень інфляції.

Виникати довгострокові боргові зобов'язання можуть протягом усього звітного року і первісно оцінюються за собівартістю, яка потім коригується згідно з прийнятими стандартами обліку та звітності. Якщо таке боргове зобов'язання виникло, наприклад в середині звітного кварталу, і на дату балансу має відображатись за теперішньою вартістю, то виникає питання щодо обґрунтування періоду дисконтування (день, квартал, рік). Вважаємо, що періодом дисконтування для цих цілей має бути квартал, що обґрунтовується вимогами П(С)БО 10 та 11.

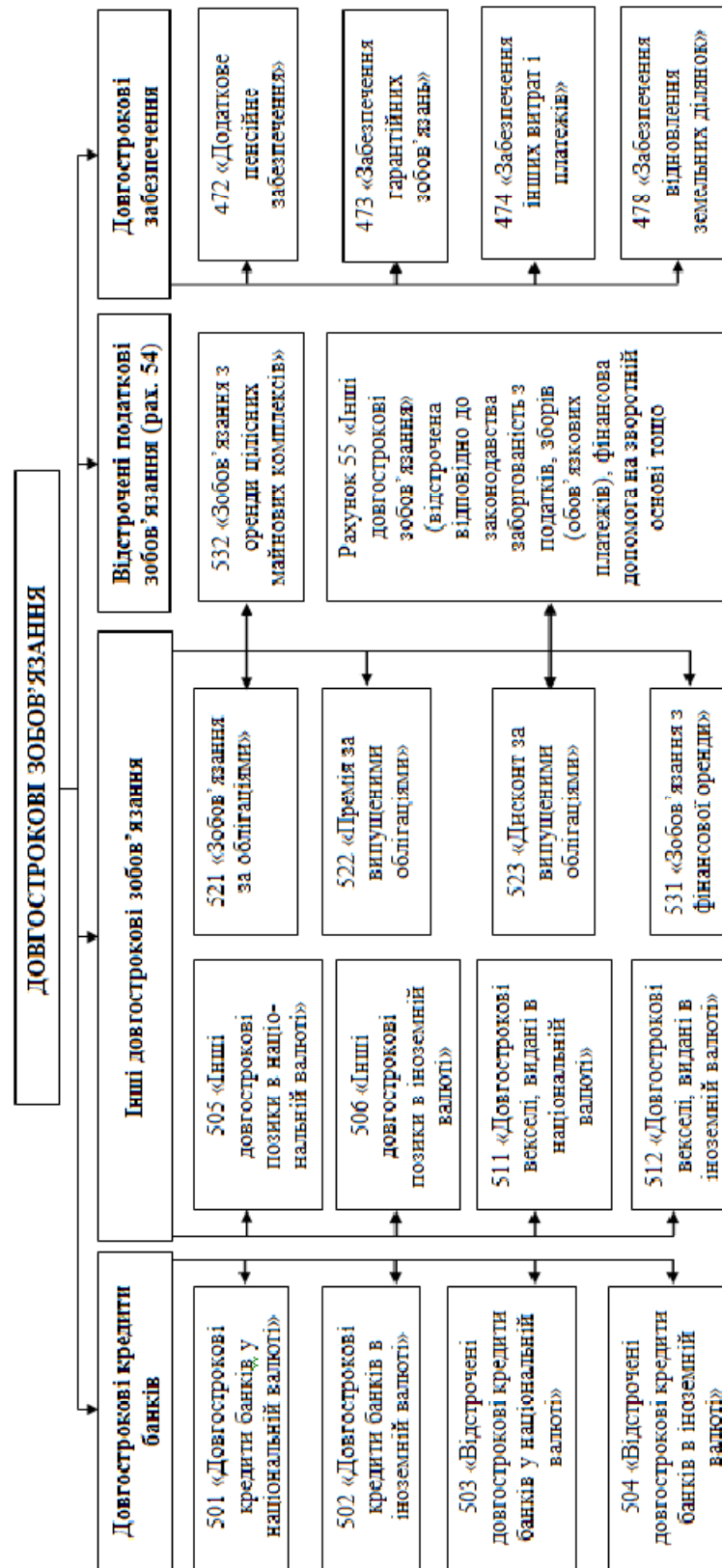

Рис. 2. Структура довгострокових зобов'язань

Джерело: складено авторами.

Ставки відсотка (дисконтування). Важливим моментом при визначенні теперішньої вартості боргових зобов'язань є визначення ставки дисконтування. У Національних П(С)БО немає вимог щодо порядку визначення ставок дисконтування для розрахунків теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань. У Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [15] вказано, що ставка дисконтування має бути ставкою до оподаткування, яка відображає поточні ринкові оцінки вартості грошей у часі та ризиків, притаманних зобов'язанню. Ставка дисконтування не має відображати ризики, на які були скориговані оцінки майбутніх грошових потоків.

У п. 14 П(С)БО 28 «Зменшення корисності» [14] вказано, що ставка дисконту базується на ринковій ставці відсотка (до вирахування податку), що використовується в операціях з аналогічними активами. За відсутності ринкової ставки відсотка ставка дисконту базується на ставці відсотка на можливі позики підприємства або розраховується за методом середньозваженої вартості капіталу підприємства. Але ці вимоги стосуються активів, які генерують грошові потоки, а тому не можуть бути об'єктами при визначенні теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань, а їх використання для цих цілей можливе лише в результаті професійного судження бухгалтера.

Незважаючи на те, що на нормативному рівні поняття професійне судження бухгалтера [16] та право на його застосування в національній нормативній базі не визначене, бухгалтери змушені його застосовувати при виборі альтернатив, передбачених стандартами бухгалтерського обліку, а також у ситуаціях не передбачених ними, оскільки нормативне регулювання не здатне врахувати безлічі варіативних ситуацій господарської діяльності. Також слід зауважити, що нормативна невизначеність цього поняття, а також права на професійне бухгалтерське судження в національній нормативній базі є причиною ряду конфліктів між суб'єктами бухгалтерського обліку з податковими органами.

Розглянемо можливі методи визначення ставки відсотка для розрахунку теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань.

Визначення ринкової ставки відсотка. Ринкова прибутковість – це середня прибутковість всіх або

великої вибірки активів [17]. Визначення ринкової ставки відсотка (ринкової прибутковості), залежно від виду зобов'язання може бути здійснено на основі інформації про:

- прибутковість за банківськими вкладками (грошовими та у банківських металах);
- процентні ставки за банківськими кредитами та іншими позиками;
- прибутковість за державними цінними паперами;
- облікову ставку рефінансування НБУ;
- ринкову прибутковість цінних паперів (за даними Української біржі);
- прибутковість за іноземними державними цінними паперами;
- ставки, визначеної на основі нормативних документів.

Розрахунок ставки дисконтування за методом середньозваженої вартості капіталу підприємства (англ. WACC, *Weighted Average Cost of Capital*) [18]. За цим методом визначається норма доходу, яку варто виплатити за використання інвестиційного капіталу, який складається з власного капіталу й позикового. Розрахунок проводять за формулою 2.

$$WACC = R_e \frac{E}{V} + R_d (1 - t) \frac{D}{V}, \quad (2)$$

де R_e та R_d – очікувана (необхідна) прибутковість власного та позикового капіталу відповідно;

E – сума власного капіталу підприємства;

D – сума позикового капіталу підприємства;

V – сума власного і позикового капіталу формуле капітал компанії ($V=E+D$);

t – ставка податку на прибуток.

Розрахунок ставки дисконтування на основі моделі Гордона (модель дивідендів постійного росту) [18]. Ця модель може застосовуватись компанією, яка випускала звичайні акції з дивідендними виплатами. Розрахунок проводять за формулою 3.

$$r = \frac{DIV}{P \cdot (1 - f_c)} + g, \quad (3)$$

де DIV – розмір очікуваних дивідендних виплат на одну акцію за рік;

P – вартість розміщення акції;

f_c – витрати на емісію акції;

g – темп приросту дивідендів.

Формули для визначення ставки дисконтування, на основі показників рентабельності підприємства наведені таблиці 2.

Таблиця 2

Формули для розрахунку ставки дисконтування на основі рентабельності капіталу

Показник, що розраховується	Формула розрахунку
ROA – рентабельність активів (<i>Return On Assets</i>)	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня величина активів}}$
ROE – рентабельність власного капіталу (<i>Return On Equity</i>)	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}}$
ROCE – рентабельність задіяного капіталу (<i>Return On Capital Employed</i>) ¹	$\frac{\text{Чистий прибуток} - \text{дивідендні виплати}}{\text{Власний капітал} + \text{довгострокові зобов'язання}}$
ROACE – рентабельність задіяного капіталу (<i>Return on Average Capital Employed</i>) ²	$\frac{\text{Чистий прибуток} - \text{дивідендні виплати}}{\text{Середня величина задіяного капіталу}}$

¹ Формула може бути застосована компаніями, які мають на фондовому ринку привілейовані акції і через них мають довгострокові зобов'язання.

² Береться середня величина власного капіталу + довгострокові зобов'язання на початок і кінець звітного періоду.

Переваги формул, наведених в таблиці 2, полягають у тому, що показники розраховуються на основі статей фінансової звітності.

Ставки дисконтування можуть включати надбавки на ризик чи/та інфляцію, враховувати фактор оподаткування.

Відображення дисконтних різниць в обліку та звітності. Після визначення теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань постає питання – до яких доходів чи витрат відносити дисконтні різниці? У П(С)БО 10 та 11 прямо не вказано на рахунки для обліку дисконтних різниць між номінальною та теперішньою вартістю довгострокових боргових зобов'язань. Не розкрито цього питання і в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Одні автори пропонують дисконтні різниці відображати у складі фінансових доходів чи витрат (відповідно субрахунки 733 «Інші доходи від фінансових операцій», 952 «Інші фінансові витрати») [19], а інші – у складі інших доходів чи витрат (субрахунки 746 «Інші доходи» та 977 «Інші витрати діяльності») [20]. На наш погляд, списання дисконтних різниць на рахунки фінансових доходів та витрат не є обґрунтованим, у тому числі також виходячи з визначення фінансової діяльності, як діяльності, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталів підприємства. Якщо розглядати дисконтні різниці за розрахунками теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань у часі, то вони по суті носять тимчасовий характер, доходи з часом погашаються такою ж сумою витрат і навпаки, а тому в кінцевому результаті їх відображення в обліку не призводить до змін власного та позикового капіталу. Довгострокові боргові зобов'язання, які підлягають дисконтуванню, виникають внаслідок будь-якої діяльності, а дисконтування здійснюють для їх оціночного визнання. Отже, дисконтні різниці між номінальною та теперішньою вартістю боргових зобов'язань слід відображати у складі інших доходів чи витрат.

Ряд авторів [19, 20] наводять приклади, в яких теперішню вартість відображають на кожен дату балансу до їх погашення. Проте, якщо на дату балансу довгострокові боргові зобов'язання переходять у поточні, то, на нашу думку, необхідно списати залишкову суму дисконту. Це обґрунтовується п. 7 П(С)БО 10, у якому вказано, що «поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю», а пунктом 11 П(С)БО 11 визначено, що «поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення».

Окремі автори [20] стверджують, що одночасно з приведенням до теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань необхідно одночасно коригувати і вартість активу, внаслідок придбання якого воно виникло. Це пояснюють тим, що згідно з

П(С)БО 7 «Основні засоби», П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» та П(С)БО 9 «Запаси» до первісної вартості відповідних активів не включаються фінансові витрати (за винятком фінансових витрат, які включаються до собівартості кваліфікаційних активів). Проте, згідно з п. 7 П(С)БО 7 придбані (створені) основні засоби зараховуються на баланс підприємства/установи за первісною вартістю, яка включає суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків). Тобто, у цьому П(С)БО йде мова про сплачені суми, а не про дисконтовані. У п. 16 цього ж П(С)БО вказано, що підприємство/установа може переоцінювати об'єкт основних засобів, якщо залишкова вартість цього об'єкта суттєво відрізняється від його справедливої вартості на дату балансу. Аналогічні вимоги наведені також у П(С)БО 8 щодо нематеріальних активів та у П(С)БО 9 щодо запасів. Отже, на дату балансу у загальному випадку актив відображається за справедливою вартістю і його вартість коригуванню на дисконтні різниці не підлягає. Фізичні особи-підприємці, які сплачують єдиний податок, за логікою теж мають відображати довгострокові дебіторську заборгованість та зобов'язання за теперішньою вартістю. Проте це не вплине на їх оподаткування, тому що згідно з п. 292.1 Податкового кодексу України [22] доходом фізичної особи-підприємця є дохід, отриманий протягом податкового (звітного) періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій). Крім того, статтею 292.11 визначено, що до складу доходу не включаються суми фінансової допомоги, наданої на поворотній основі, отриманої та поверненої протягом 12 календарних місяців з дня її отримання, та суми кредитів. Отже, якщо поворотна фінансова допомога не повернута протягом 12 календарних місяців, вона включається до оподаткованого доходу.

Окремих міжнародних стандартів, які регулюють відображення в обліку довгострокових боргових зобов'язань немає. Порядок їх відображення в обліку регулюється в основному МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [23]. У цьому стандарті фінансові активи, до яких належить і дебіторська заборгованість, поділено на: активи, що обліковують за амортизованою вартістю (включаючи довгострокову дебіторську заборгованість); активи, що обліковують за справедливою вартістю (включаючи поточну дебіторську заборгованість). У такому ж порядку оцінюються і зобов'язання.

Слід зазначити, що за міжнародними стандартами підлягають відображенню за амортизованою вартістю й поточні боргові зобов'язання у разі, якщо різниця між недисконтованою та дисконтованою сумою є суттєвою. Проте, за МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами», за такими договорами «суб'єкт господарювання може застосувати практичний прийом, який не передбачає обов'язкового коригування об'єкту суми компенсації з метою урахування істотного компонента фінансування, якщо суб'єкт господарювання очікує, на момент

Accounting

укладення договору, що період між часом, коли суб'єкт господарювання передає обіцяний товар або послугу клієнтові, та часом, коли клієнт платить за такий товар або послугу, становитиме не більше одного року» [24].

Приклад. Підприємство 15.10.2019 р. отримало позику від іншого підприємства у розмірі 100,0 тис. грн на 2 роки. Повернення кредиту і сплата відсотків в розмірі 20 % річних здійснюються одноразово у кінці строку. Прийнята ставка дисконтування для такої позики – 15 % річних.

Для розрахунку квартальної (r_{kv}) або денної (r_d) ставки дисконтування на основі річної застосовують формулу 4.

$$r_{kv} = \sqrt[n]{(1+r)} - 1, (4)$$

де r – річна ставка у відсотках, поділена на 100;

n – кількість періодів (кварталів, днів).

Квартальна ставка дисконту становитиме

$$r_{kv} = \sqrt[4]{(1+0,15)} - 1 = 0,0355580763416.$$

Позикою після дати балансу 31.12.2019 року підприємство буде користуватись 7 кварталів і 15 днів, або 7,1648351648 кварталу.

У зв'язку з тим, що відсотки нараховуються і сплачуються одноразово в строк повернення кредиту, весь грошовий потік з повернення позики та нарахованих відсотків відбудеться в одну дату 15.10.2021 р. Отже, теперішня вартість кредиту складе:

$$PV = FV : (1+r)^N = 140000 : (1+0,0355580763416)^{7,1648351648} = 108994,74 \text{ грн.}$$

У балансі станом на 31.12.2019 р. буде відображена теперішня вартість позики в сумі 108994,74 грн та доходи в сумі 108994,74 – 100000 = 8994,74 грн.

Методи розподілу між звітними періодами дисконтних різниць від визначення теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань національними стандартами бухгалтерського обліку не визначені, а тому є предметом бухгалтерського судження. Міжнародним стандартом бухгалтерського

обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [15] для цих цілей визначено метод ефективної ставки відсотка, який ми і застосуємо. Розрахунок річної ефективної ставки відсотка проведемо за формулою 5 [26].

$$\sum_{i=0}^n \frac{ГП_i}{(1+i_{ef})^{t_i}} = 0. (5)$$

де $ГП_i$ – потік грошових коштів за період t_i ;

i_{ef} – ефективна ставка відсотка за період, що відповідає одиниці виміру періодів виникнення потоків грошових коштів (день, місяць, рік), тобто, якщо період виникнення потоків грошових коштів виражений у днях, то використовується денна i_{efd} ;

t_i – тривалість періоду (термін до) виникнення i -го грошового потоку, виражений в одиницях виміру періодів виникнення потоків грошових коштів (дні, місяці, роки).

Розрахувати i_{ef} за формулою 5 ручним способом досить складно, а тому можна скористатись функціями ВСД Microsoft Office Excel, або ЧИСТВНДОХ, аргументом яких є попередньо побудований часовий ряд потоків грошових коштів. Для розрахунку складемо графік грошового потоку (колонки 1-2 таблиці 3) та за допомогою функції ЧИСТВНДОХ Microsoft Office Excel отримуємо коефіцієнт $i_{ef} = 0,04693215$, який відображає річну норму збитковості. Квартальна норма збитковості (I_{ef}) дорівнює річній поділеній на 4 ($0,04693215 : 4 = 0,011733037$)

Розраховуємо теперішню вартість позики та витрати на кожну дату балансу (табл. 3). Бухгалтерські проводки до прикладу наведено в таблиці 4.

Слід зазначити, що у дебітора та кредитора відповідне довгострокове боргове зобов'язання може мати різну теперішню вартість. Наприклад, якщо дебітор і кредитор застосовують ринкову ставку дисконтування за позиками, то у кредитора може бути застосована дисконтна ставка на банківські вкладення а у дебітора на банківські позики, яка, як правило більша за ставку на депозити.

Таблиця 3

Розрахунок теперішньої вартості позики та дисконтного доходу за звітними періодами до прикладу 1

Дата	Грошовий потік	Теперішня вартість позики на дату балансу	Дохід	Витрати = теперішня вартість на початок періоду помножена на $I_{ef} = 0,011733037$
1	2	3	4	5
31.12.2019	108994,74	108994,74	8994,74	
31.03.2020	0	107715,90*		1278,84
30.06.2020	0	106452,07		1263,83
30.09.2020	0	105203,06		1249,01
31.12.2021	0	103968,71		1234,35
31.03.2021	0	102748,84		1219,87
30.06.2021	0	101543,28		1205,56
30.09.2021	0	100351,87		1191,41
15.10.2021	-100000	100000,00		351,87
		Сума	8994,74	8994,74

* $108994,74 - 1278,84 = 107715,90$.

Джерело: розраховано авторами на основі умовних даних.

Бухгалтерські проводки до прикладу

Господарська операція	Дебет	Кредит	Сума, грн
А) Проводки у дебітора			
Отримана поворотна фінансова допомога 15.11.2019 р.	311	505	100000,00
Приведення суми допомоги до теперішньої вартості 31.12.2019 р.	505	746	8994,74
	746	793	8994,74
31.03.2020 р. та на кожен наступну дату балансу (включно до 30.09.2020 р.) розподіляються різниці між номінальною та теперішньою вартістю допомоги за квартальною нормою (за 3 квартали 1278,84 + 1263,83 + 1249,01 = 3791,68)	977	505	1278,84
	793	977	1278,84
31.12.2020 р. довгострокова заборгованість переводиться в поточну з одночасним списанням залишкової суми дисконту (8994,74 – 3791,68 = 5203,06)	505	611	100000,00
	977	505	5203,06
	793	977	5203,06
15.10.2021 р. Повернення поворотної фінансової допомоги	611	311	100000,00
Б) Проводки у кредитора			
Видана поворотна фінансова допомога	183	311	100 000,00
Приведення суми допомоги до теперішньої вартості 31.12.2019 р.	977	183	8994,74
	793	977	8994,74
31.03.2020 р. та на кожен наступну дату балансу (включно до 30.09.2020 р.) розподіляються різниці між номінальною та теперішньою вартістю допомоги за квартальною нормою	183	746	1278,84
	746	793	1278,84
31.12.2020 р. довгострокова заборгованість переводиться в поточну з одночасним списанням залишкової суми дисконту	377	183	100000,00
	183	746	5203,06
	746	793	5203,06
15.10.2021 р. Повернення поворотної фінансової допомоги	311	377	100000,00

Джерело: запропоновано авторами.

Три інші приклади розрахунку теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань та дисконтних доходів і витрат нами наводились також раніше [27].

Висновки. Результати проведеного дослідження вказують на наступне:

– У національних стандартах бухгалтерського обліку не наведений конкретний порядок визначення ставок на капітал для розрахунку теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань, а також алгоритми розрахунків теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань, а тому вони є предметом професійного судження бухгалтера. Відповідно, ставки дисконтування для визначення теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань мають обиратися суб'єктом бухгалтерського обліку самостійно з урахуванням: виду боргових зобов'язань (торгові, інвестиційні тощо); виду валюти розрахунків; строків запозичень; величини банківського вкладу чи позики; від виду позичальника та кредитора (юридичні чи фізичні особи); від країн виникнення боргових зобов'язань; очікуваного рівня інфляції; ризиків, притаманних конкретному зобов'язанню; договірних умов тощо.

– Кількість періодів при розрахунку теперішньої вартості повинна дорівнювати кількості кварталів, починаючи з першої звітної дати балансу після виникнення боргового зобов'язання.

– Дисконтні різниці, що виникають внаслідок дисконтування довгострокових боргових зобов'язань слід відображати у складі інших доходів чи витрат.

– При переведенні довгострокових дебіторської заборгованості та зобов'язань у поточні, всі дисконтні різниці повинні бути списані й така дебіторська заборгованість відображається за чистою

реалізаційною вартістю, а кредиторська – за сумою погашення.

– Відображення в обліку теперішньої вартості довгострокових боргових зобов'язань, пов'язаних з придбанням активів, не впливає на їх первісну вартість та подальшу оцінку.

– При застосуванні Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку доходи чи витрати за дисконтними різницями відображаються до тих пір, доки дисконтна різниця за прийнятою обліковою політикою є суттєвою.

– При розкритті облікової політики щодо довгострокових боргових зобов'язань, слід вказувати на: методи розрахунку теперішньої вартості; прийняті для розрахунку ставки відсотка, та включення до ставки відсотка очікуваних ризиків та рівня інфляції; прийняті методи розподілу дисконтних різниць між звітними періодами.

– На державному рівні пропонується розробити та затвердити Методичні рекомендації щодо визначення теперішньої вартості боргових зобов'язань, які підлягають дисконтуванню, та розподілу дисконтних різниць між звітними періодами.

Подяки. Автори висловлюють подяку керівнику аудиторської фірми «Лотос», доктору економічних наук В.В. Рядській за слушні поради щодо застосування МСФЗ, а також доценту кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Національного університету «Чернігівська політехніка» К.В. Гнедіній за професійний переклад анотації на англійську мову.

4 Список використаних джерел

1. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку: наказ Міністерства фінансів України від 16.09.2019 р. № 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z1065-19>
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затвержене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 15.03.2020).
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затвержене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (дата звернення: 15.03.2020).
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 15.03.2020).
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда», затвержене наказом Міністерства фінансів України від 28.07.2000 р. № 181. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00> (дата звернення: 15.03.2020).
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», затвержене наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2001 р. № 559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01> (дата звернення: 15.03.2020).
7. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затвержені наказом Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv> (дата звернення: 15.03.2020).
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції», затвержене наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. № 91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00> (дата звернення: 15.03.2020).
9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 15.03.2020).
10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податки на прибуток», затвержене наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2000 р. № 353. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01> (дата звернення: 15.03.2020).
11. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 15.03.2020).
12. Державна фіскальна служба України. Про перевірки окремих питань обліку дебіторської та кредиторської заборгованості: Лист від 18.06.2018 р. № 18311/7/99-99-14-03-03-17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1831872-18> (дата звернення: 15.03.2020).
13. Лень В. С., Савченко Н. В. Відображення довгострокових зобов'язань в обліку та звітності підприємств. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2008. № 33. С. 104-112.
14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів», затвержене наказом

Міністерства фінансів України від 24.12.2004 р. № 817. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05> (дата звернення: 15.03.2020).

15. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051 (дата звернення: 15.03.2020).

16. Лень В. С., Нехай В. А. Профессиональное суждение бухгалтера: определение понятия и содержание. *Облік і фінанси*. 2016. № 3(73). С. 22-30.

17. Энциклопедия по экономике. URL: <https://economy-ru.info/info/49245/>

18. Жданов Ю. Ставка дисконтирования. 10 современных методов расчета. URL: <https://finz.ru/stavka-diskontirovaniya.html> (дата звернення: 30.01.2020).

19. Адамович Н. Долгосрочная задолженность: как дисконтировать? URL: <https://buhgalter911.com/news/news-1046442.html> (дата звернення: 25.03.2020).

20. Голов С. Ф. Дисконтирование по правилам Минфина. *БухгалтерияUA*. 2019. № 50. URL: <https://buh-ua.com.ua/ru/doc/56022/diskontirovanie-po-pravilam-minfina> (дата звернення: 25.03.2020).

21. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затвержене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> (дата звернення: 15.03.2020).

22. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 30.01.2020).

23. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9) «Фінансові інструменти». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016 (дата звернення: 30.01.2020).

24. Міжнародний стандарт фінансової звітності (МСФЗ 15) «Дохід від договорів з клієнтами». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS-15_ukr-compressed.pdf (дата звернення: 30.01.2020).

25. Цегельник Н. І. Формування облікової політики підприємства щодо обліку дебіторської заборгованості в системі розрахунків з покупцями. *Облік і фінанси*. 2014. № 4(66). С. 77-81.

26. Методичні рекомендації щодо розрахунку ефективної ставки відсотка за фінансовими інструментами в банках України, схвалені Постановою Правління Національного банку України від 01.06.2011 р. № 171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0171500-11#n11>

27. Лень В. С., Гливенко В. В. Щодо оцінки довгострокових боргових зобов'язань на дату балансу. *Економіка, фінанси, облік та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 5 березня 2020 р.): у 5 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2020. Ч. 3. С. 15-20. URL: <https://ekona.org.ua/repository/view/508/>

4 References

1. Ministerstvo finansiv Ukrayiny. (2019). Pro zatverdzhennya Zmin do deyakykh normatyvno-pravovykh aktiv Ministerstva finansiv Ukrayiny z bukhgalters'koho obliku [On Approving Amendments to Some Accounting Regulations of the Ministry of Finance of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z1065-19> (in Ukr.).

2. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (1999). Polozhennya (standart) bukhhalterskoho obliku 10 "Debitorska zaborhovanist" [National Accounting Standard 10 "Accounts Receivable"]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (in Ukr.).
3. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2000). Polozhennya (standart) bukhhalterskoho obliku 11 "Zobov'yazannya" [National Accounting Standard 11 "Liabilities"]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (in Ukr.).
4. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (1999). Instruktsiya pro zastosuvannya Planu rakhunkiv bukhhalterskoho obliku aktyviv, kapitalu, zobov'yazan i hospodarskykh operatsiy pidpryemstv i orhanizatsiy [The Instruction on the Application of the Plan of Accounts for the Accounting of Assets, Capital, Liabilities and Business Transactions of Enterprises and Organizations]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (in Ukr.).
5. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2000). Polozhennya (standart) bukhhalterskoho obliku 14 "Orenda" [National Accounting Standard 14 "Lease"]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00> (in Ukr.).
6. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2001). Polozhennya (standart) bukhhalterskoho obliku 13 "Finansovi instrumenty" [National Accounting Standard 13 "Financial Instruments"]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01> (in Ukr.).
7. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2013). Metodichni rekomendatsiyi shchodo zapovnennya form finansovoyi zvitnosti [Guidelines for completing the financial statements]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv> (in Ukr.).
8. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2000). Polozhennya (standart) bukhhalterskoho obliku "Finansovi instrumenty" [National Accounting Standard 12 "Financial Investments"]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00> (in Ukr.).
9. Verkhovna Rada Ukrainy. (1999). Pro bukhhaltersky oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini: Zakon Ukrainy [On Accounting and Financial Reporting in Ukraine: Law of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01> (in Ukr.).
10. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2000). Polozhennya (standart) bukhhalterskoho obliku 17 "Podatky na prybutok" [National Accounting Standard 17 "Income Taxes"]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01> (in Ukr.).
11. Verkhovna Rada Ukrainy. (2003). Hospodarsky kodeks Ukrainy [Economic Code of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (in Ukr.).
12. Derzhavna fiskalna sluzhba Ukrainy. (2018). Pro perevirky okremykh pytan obliku debitorskoyi ta kredytorskoyi zaborhovanosti [On audits of individual issues of accounting of accounts receivable and payables]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1831872-18> (in Ukr.).
13. Len, V. S., & Savchenko, N. V. (2008). Vidobrazhennya dovhostrokovykh zobov'yazan v obliku ta zvitnosti pidpryemstv [Reflection of long-term obligations in accounting and reporting of enterprises]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu*, (33), 104-112. (in Ukr.).
14. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2004). Polozhennya (standart) bukhhalterskoho obliku 28 "Zmenschennya korysnosti aktyviv" [National Accounting Standard 28 "Impairment of Assets"]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05> (in Ukr.).
15. IAS 37 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051 (in Ukr.).
16. Len, V. S., & Nekhay, V. A. (2016). Professionalnoye suzhdeniye bukhhaltera: opredeleniye ponyatiya i sodержaniye [Professional Judgment of the Accountant: Definition of Concept and Content]. *Oblik i finansy*, 3(73), 22-30. (in Russ.).
17. Entsiklopediya po ekonomike (Encyclopedia of Economics). Retrieved from <https://economy-ru.info/info/49245/> (in Russ.).
18. Zhdanov, Y. U. (2019). Stavka diskontirovaniya. 10 sovremennykh metodov rascheta [Discount rate. 10 modern calculation methods]. Retrieved from <https://finzz.ru/stavka-diskontirovaniya.html>
19. Adamovich, N. (2019). Dolgosrochnaya zadolzhennost: kak diskontirovat? [Long-term debt: how to discount?]. *Bukhgalter 911*. Retrieved from <https://bukhgalter911.com/news/news-1046442.html> (in Russ.).
20. Golov, S. F. (2019). Diskontirovaniye po pravilam Minfina [Discounting according to the rules of the Ministry of Finance]. *BukhgalteriyaUA*, 50. Retrieved from <https://buh-ua.com.ua/ru/doc/56022/> diskontirovanie-po-pravilam-minfina (in Russ.).
21. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2000). Polozhennya (standart) bukhhalterskoho obliku 7 "Osnovni zasoby" [National Accounting Standard 7 "Fixed Assets"]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> (in Ukr.).
22. Verhovna Rada Ukrainy. (2010). Podatkovyy kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (in Ukr.).
23. IFRS 9 Financial Instruments. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016 (in Ukr.).
24. IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers. Retrieved from https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS-15_ukr-compressed.pdf (in Ukr.).
25. Tsehelnik, N. I. (2014). Formuvannia oblikovoi polityky pidpryemstva shchodo obliku debitorskoi zaborhovanosti v systemi rozrakhunkiv z pokupsiamy [Development of Enterprise Accounting Policy on Accounting of Receivables within Payment System with Buyers]. *Oblik i finansy*, 4(66), 77-81. (in Ukr.).
26. Natsionalnyy bank Ukrainy. (2011). Metodichni rekomendatsiyi shchodo rozrakhunku efektyvnoyi stavky vidsotka za finansovyy instrumentamy v bankakh Ukrainy [Methodological recommendations for calculating the effective interest rate on financial instruments in banks of Ukraine]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0171500-11#n11> (in Ukr.).
27. Len, V. S., & Hlyvenko, V. V. (2020). Shchodo otsinky dovhostrokovykh borhovykh zobov'yazan na datu balansu [On the estimation of long-term debt at the balance sheet date] (pp. 15-20). In *Ekonomika, finansy, oblik ta pravo: analiz tendentsiy ta perspektyv rozvytku* (Poltava, 5 bereznya 2020). In 5 Volumes. Vol. 3. Poltava: TSFEND. Retrieved from <http://www.economics.in.ua/2020/03/3.html> (in Ukr.).